אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח. והא דתניא לעיל (דף נט.) ואם מסר יאמר מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בבית קנסא בעלמא כדפרישית לעיל: **אבקה** של שביעית. [א] עיקר איסור בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא דלאכלה ולא לסחורה ועונש זה מפרש בפרק קמא דקדושין (דף כ.) לסוף מוכר את מטלטליו ואת ביתו ואת עצמו בעון משא ומתן בא לו מדה כנגד מדה: **על** חיין אין מתחללין. במעשר שני חוץ לירושלים אייני דבירושלים מותר לקנות ממנו בהמה לזבחי שלמים [ב] כדמוכח פרק קמא דמעשר שני ועוד מדדייק בסמוך דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש והא כתיב וארח הכסף בידך כלומר הילך מתחלל על בהמה היא ועוף אלא מאי מעשר דמי מעשר משמע בהדיא דאייני חוץ לירושלים מדמייתי עלה קרא דוארח הכסף ואפי' לכתחלה שרי ר"מ לחלל דקתני בהדיא בתוספתא דשביעית אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין אותו על היה ועוף ועל בהמה בעלת מום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא אמרו אלא שחוטין ומחללין לכתחלה משמע והא דנקט הכא מתחללין דמשמע דיעבד דאמר בריש הזהב (ב"מ דף מה:) [ג] מתחללין ואין מתחללין מיבעי ליה משום רבותא דרבנן נקט לה דאפילו דיעבד אין מתחללין על חיין ותימה דבריש הזהב (שם דף מד:) משמע בין לב"ש בין לב"ה דטיבעא אפילו לא מחללין [ג] גבי פלוגתא דלא יעשה אדם סלעים דיירי זהב וי"ל דהכא מיירי ע"מ להעלותו ולאוכלו בירושלים ופלוגתא היא בירושלמי פ"ק דמעשר שני יש שאוסר אפילו על מנת להעלותו ומוקי פלוגתא דר' מאיר ורבנן דהכא בדמאי ותימה דמשום גזירה דרבנן דשמא יגדל מהם עדרים לא הוה לן למימר אין מתחללים דיעבד כדמשמע בריש הזהב גבי פלוגתא דלא יעשה אדם סלעים דיירי זהב [ד] דפריך בשלמא להך לישנא דאמרת מדאורייתא משרא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו שמא יעשה עליותיו [ה] היינו דקתני יעשה ולא יעשה אלא להך לישנא דאמרת מדאורייי פליגי מתחללין ולא מתחללין מיבעי ליה משמע דמשום גזרה דרבנן לא אמרינן אין מתחללין דיעבד וי"ל דאין מתחללין דהכא היינו שיחזרו דמיס למקומן כדאשכחן דכוותיה בפ' האיש מקדש (קדושין טו.): **שמא** יגדל מהם עדרים. פרק האיש מקדש (קדושין דף נה: ושם) דתניא אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני פירש שם בקונטרס שמא תכחיש [ו] ולא היה לו לפרש כן אלא כדאמרש טעמא הכא שמא יגדל עדרים ואפילו ר"מ לא פליג אלא בזכריס אבל בנקבות לא כדקאמרינן הכא ומפרש בירושלמי דבזכריס פליגי אי גזרי' זכריס אטו נקבות ותימה דרבנן דהתם לאמרי ואם לקח בשוגג יחזרו דמיס למקומס במזיד תעלה ותאכל במקום [ז] וי"ל דאייני כמו שמפרש ר' יהודה התם בד"א במתכוין ולקחו מתחלתו לשם שלמים [א] היינו נקבה כדאיתא בגיליה (דף כ.) ואלו לא גזרינן דיעבד שמא יגדל ואלו דווקא לקחו לשם שלמים דאפי' בתחלה מתכוין להוליא מעות מעשר שני לחולין דהא לא אמרינן אלא דווקא מתכוין להוליא מעות מעשר שני לחולין אבל בעלי מומין [ח] קתני רבי יהודה בתוספתא בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמיס למקומן וכולה ברייתא דקדושין רבי יהודה היא דאפילו

מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם ומוציא את המלוגמא שאינה שוה לכל אדם מאן תנא להא דת"ר [א] לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כר' יוסי דאי דרבנן הא [ב] איכא נמי משרה וכבוסה אמר ר' אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ורבי יוחנן אמר [ג] בין דרך מקח בין דרך חילול מ"ט דר' אלעזר דכתיב [ד] בשנת היובל הזאת וגו' וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר דרך מקח ולא דרך חילול ורבי יוחנן מ"ט דכתיב [ה] כי יובל היא קדש מה קדש בין דרך מקח בין דרך חילול אף שביעית בין דרך מקח בין דרך חילול ורבי יוחנן האי כי תמכרו ממכר מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדר' יוסי בר חנינא דתניא [ו] א"ר יוסי בר חנינא בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו שנאמר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו' ור' אלעזר האי קרא דר' יוחנן מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ז] כי יובל היא קדש מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה תניא כוותיה דר' אלעזר ותניא כוותיה דרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי אלעזר [ח] דשביעית תופסת את דמיה שנאמר כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה אי מה קדש תופס דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין תלמוד לומר תהיה בהווייתה תהא הא כיצד [ט] לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בבשר דגים יצא בשר ונכנסו דגים לקח בדגים יין יצאו דגים ונכנס יין לקח ביין שמן יצא יין ונכנס שמן הא כיצד [י] אחרון אחרון נכנס בשביעית ופרי עצמו אסור מדקתני לקח לקח אלמא דרך מקח אין דרך חילול לא תניא כוותיה דר' יוחנן אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [יא] על שחוטין מתחללין על חיין אין מתחללין גזירה שמא יגדל מהן עדרים אמר רבא מחלוקת בזכרים

מרבה אני את הכבוסה ששוה בכל אדם. שהכל צריכין לה כמו אכילה ששוה בכל אדם: מלוגמא שאינה שוה בכל אדם. שאין הכל חולין: ולא לזלף. יין שמזלפין בבית לריח טוב: אפיקטויזין. להקיא והוא בנוטריקון אפיק טפי זין מזון האוכל יותר מדאי מוציא ומקיא: כמאן כר' יוסי. דלא ממעט אלא הנאה שאינה שוה בכל והנך נמי אינם אלא לגורך חולי ואסטניס והיינו תנאי דלעיל דלרבנן לא נהנא שביעית אלא בדבר שהנאתו וציעורו שוה דדרשינן ליה נמי הכי והיתה שבת הארץ [ד] נוהגת בדבר שהוא לכם דומיא דלאכלה שהנאתו וציעורו שוה ולא בעלים ורבי יוסי דריש הכי והיתה שבת הארץ נוהגת כולו [ה] שהנאתו שוה בכל אדם ואפילו עניים להסקה: אין שביעית מתחללת. לתפוס דמיה בקדושתה אלא דרך מקח שמוכרה זה לחבירו אבל לא ע"י חילול לומר הרי פירות הללו מחוללין על מעות אלו כדרך שפודין הקדשות: בשנת היובל. שביעית ויובל אדם היא: וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר. ודרשינן סמוכין למימרא דלא שייך בפירות לתפוס קדושת הדמיס [ו] אלא ע"י ממכר: קודם מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול. דכתיב (ויקרא כ) ופדה בערכך ויסף חמישיתו עליו הרי חילול ואם לא יגאל וממכר בערכך (שם) הרי מקח: ורבי יוחנן. הך דדרשה דסמוכין דסמיך וכי תמכרו ליובל מאי דריש ביה: דרבי יוסי בר חנינא. במסכת ערכין (דף ג:) מרוכה היא מאד וכאן לא נכתבה כולה בספרים כמה קשה אבקה של שביעית. מידי דלא הוי עיקר האיסור תלוי בו קרי אבק וכן אבק רבית וכן אבק לשון הרע שאינו לשון הרע גמור אלא לד לשון הרע כמו אבק העולה מדבר הנכתב במכתשת: אדם נושא ונותן בפירות שביעית. לסחורה דהיינו אבק שביעית דעיקר איסור שביעית לא תזרע לא תזמור וזהו איסור קל שבה: לסוף מוכר את מטלטליו ואת כליו. מחמת עניות: שנאמר בשנת היובל הזאת וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר. ודרשינן סמוכין שבשביל עושה של שביעית תבא לידי כך: קודם תופס את דמיו. פדיה כתיב ביה שזה יוצא וזה נכנס תחתיו יוצא הקדש לחולין ונכנסין הדמיס תחתיו דהיינו ופדה והיינו נמכר בשר. מקדושת שביעית, דבפירות גופייהו כתיב בו תהיה בהוייתו תהא, אבל חלוניהם הן יוצאין לחולין (קדושין נח.) דכולי האי לא תפיס (ע"ז נד:). ופרי עצמו אסור פרי של שביעית שמכר לאשון (שם) הפרי הראשון אסור לאחר הציעור שלא יצא מקדושתו (קדושין נח.) שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו בכל מקום שהוא, אסור מן הציעור ואילך (בכורות ט:).

מוסף תוספות

א. דבר שאינו עיקר האיסור נקרא אבק. ר"ת מן ההר. ב. שכך היא עיקר מצות מעות של מעשר שני להקריב בהם זבחי שלמים דילפינן שם מהר עיבל.

רבינו חננאל

ומרבה המשרה והכבוסה להיתר שכל אדם צריכין להן, וממעט המלוגמא שאינה צורך הבריאים אלא צורך החולים, (והבאת) [והנאת] עצים נמי מלכם נפקא, ולא בעי דומיא דלאכלה להיות דרך הנאתו וביעורו שוה. אמר ר' אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח, שנ' בשנת היובל הזאת ומכר, וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר, ש"מ דקדושת יובל בעינא מקח דממכר ממש, מתחללת בלא כלום אונאה. ור' יוחנן אמר בין דרך מקח ובין דרך חילול. כלומר אפי' אם יאמר הללו פירות שביעית יהו מחוללין על מעות הללו, הרי אלו מחוללין. מאי טעמא, דכתיב כי יובל היא קדש וגו', כקודש מה קודש אפי' דרך חילול, אף שביעית כמותה. ור' אלעזר, האי מיבעי ליה לכדתניא כי יובל היא וגו' מה קודש תופס את דמיו ונעשו אותן דמים קודש, אף שביעית תופסת דמיה. ותניא כוותיה, כי יובל היא וגו', [מה קודש תופס את דמיו וכו']. או מה קודש תופס את דמיו ויוצא הקדש לחולין, אף שביעית תופסת דמיה ויוצאין הפירות לחולין. ת"ל תהיה כל תבואתה לאכול, בהווייתה תהא לעולם. כיצד לקח בפירות שביעית בשר, הבשר והפירות מתבערין בערב יום טוב הראשון של פסח בשנה השביעית, ומפורש בפרק אחרון דמעשר שני. לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגין, לקח בדגין כו', הא כיצד אחרון אחרון נתפס. כלומר לקח בבשר דגין ובדגין יין ובין שמן, השמן נתפס לבדו שהוא אחרון, והבשר והדגין והיין יצא לחולין, ופירות שביעית עצמן אע"פ שנתפסו הדמים והפירות, לא יצאו לחולין, אלא הרי הן בקדושת שביעית. דייקינן מדקתני הא ברייתא בכל אחד מהן, (ה)[ב]בשר ובדגין ובין ובשמן, לקח בכל אחד, ש"מ דרך מקח אין דרך חילול לא. תניא כו' יוחנן אחד שביעית ואחד מעשר שני, מתחללין על בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים על שחוטין מתחללין על חיים אין מתחללין, גזירה שמא יגדל מהן עדרים. הא דתני ר' יוסי בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, מפורש בקדושין פרק ראשון. וזו השמועה עדיין צריכה עיון.

תורה אור השלם

1. בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ: וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו:
ויקרא כה יג-יד
2. כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָּכֶם מִן הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: ויקרא כה יב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא יגדל וכו' והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה שמא כו' היינו נקבה כדאיתא בגיליה דף כ. נ"ב אין לזה מובן וכ"ש פ"ק דפוס וויענא וכאמליאה אינו:

מוסף רש"י

שאינה שוה לכל אדם. אינה צריכה אלא לחולים (ב"ק קב.). לזילוף. שמזלפין יין בבית, והאי נמי אינה בכל אדם, שאין צריך זילוף אלא אדם מעוגג ומעודן (שם). הא איכא נמי משרה וכבוסה. והכא לא נקט אלא דבר שאין שוה בכל אדם (שם). אבקה של שביעית. איסור הקל שבה, העושה סמוכים בפירותיה, דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה, לאכלה ולא לסחורה (קדושין כ.) הסומך בפירות שביעית ולהמי קרי ליה אבק שאין זו עיקר מלאכה של איסור שביעית (ערכין ל:). מה קדש תופס את דמיו. דכתיב ופדה בערכך (ע"ז נד:). מתבעריין. נאכלין קודם הביעור, קודם שיוכלה למיה מן הארה אותו הזמן שמכר (שם). יצא בשר. מקדושת שביעית, דבפירות גופייהו כתיב בו תהיה בהוייתו תהא, אבל חלוניהם הן יוצאין לחולין (קדושין נח.) דכולי האי לא תפיס (ע"ז נד:). ופרי עצמו אסור פרי של שביעית שמכר לאשון (שם) הפרי הראשון אסור לאחר הביעור שלא יצא מקדושתו (קדושין נח.) שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו בכל מקום שהוא, אסור מן הביעור ואילך (בכורות ט:).

ח) קדושין כ. ערכין ג: [תוספ' דערכין פ"ה ה"ד], ט) קדושין נח. ע"ז נד:, י) [שביעית פ"ח מ"ז קדושין נח. ע"ז נד: בכורות ט:], יא) [ויקרא כה], יב) בס"א: כו', יג) [לתפוס הדמים בקדושה רש"ש], יד) [כדמים רש"ש], טו) [ע"פ דלפניו אינם מחללין ולא מחללין מיבעי ליה],

צט א ב מיי' פ"ה מהל' שמיטה הל' י:
ק ג מיי' פ"ו מהלכות צורך החולים, (והבאת)
קא ד מיי' שם הל' ו:
קב ה מיי' שם הל' ז:
ו [מיי' שם הל' ו]:
קג ז מיי' שם הלכה ט ופ"ד מהל' מעשר שני וי"ל הלכה ו:

בזכרים. שאין מגדלים מהם וולדות ואפ"ה גזרו רבנן אטו נקבות: **אמר רב אשי מחלוקת.** דרבי אלעזר ורבי יוחנן: **בפרי ראשון.** בפירות שביעית הוא דא"ל אלעזר דרך חילול לא משום דדרים סמוכין: **פרי שני.** דמי שביעית: **והא דתניא.** בברייתא דמסייע ליה: **לקח נקח.** בכולהו בין בפרי ראשון בין בדמיו דקתני נקח בבשר יין ולא קתני חילל בשר ביין: **אידי דפני רישא לקח.** דאיירי בפרי עצמו: **וביקש ליקח לו חנוני.** ואינו יכול דהתורה אמרה לאכלה בתוך הזמן (א) ולא נאמרה וזה מתקיים לשנה הבאה: **הרגיל אצלו.** שמתוך כך יעשה לו חפצו: **וחוזר ואומר לו.** לחנוני: **הרי פירות הללו.** שמכרת לי שהיו של חולין ונכנסו לקדושת שביעית נתונים לך במתנה ואוכל אותם בשביעית והחנוני אומר לו ואני נותן לך סלע חולין זה שילא לחולין במתנה וגא ולוקח מאותו סלע כל מה שירצה והחנוני יאכל הפירות בתורת שביעית: **והא הכא.** דהא סלע פרי שני הוא דמי שביעית וקתני דצריך לילך אצל חנוני ולהוציאו לחולין דרך מקח וממכר אלמא בפרי שני נמי איכא מאן דפליג דאי הוי סגי בדרך חילול למה ילך אצל חנוני יקח פירות חולין שיש לו בביתו שהם סלע ויחללנו עליהם ויאכלם בתורת שביעית: **אלא.** לא תאמר דרב אשי הכי אתמר: **מחלוקת בפרי שני.** דהא הוא דאיכא למאן דאמר דצריך חילול אבל פרי ראשון כו': **והא דקתני.** בברייתא דמסייע לר' יוחנן אחת שביעית ואחת מעשרות מתחללין אלמא שביעית עצמה דרך חילול: **מעשר מעשר ממש.** בתמיה וכי יש לומר שהמעשר עצמו יתחלל על בהמה חיה ועוף: **והכתיב.** ונתתה בכסף וצרת לתין מתחלל אלא על המטבע דבר שיש עליו צורה: **מתני' במקדש שבעה.** כדדרשינן בת"כ (ו) מושמתתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג) ולא בגבולין ז' ימים: **במדינה.** בירושלים שאף הוא כגבולים: **ושיהא יום הנף.** של עומר דהיינו ט"ז בניסן כולו אסור בחדש ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום כדכתיב (שם) עד הביאכם וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח כדאמר במנחות (דף סח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה וכתוב אחד אומר עד הביאכם וגו' הא כילד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם היום הזה. אלא דאיבני בשיתסר הרי התיר האיר מזרח אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי דהא תנן (ז) הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא צריכא דאיבני בליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה (ח) (אמר) רב נחמן בר יצחק אמר רבן יוחנן בן זכאי בשיטת ר' יהודה אמר' דאמר (ט) מן התורה הוא אסור דכתיב

בזכרים אבל בנקבות דברי הכל על שחוטין מתחללין על חיין אין מתחללין גזרה שמא יגדל מהן עדרים אמר רב אשי מחלוקת בפרי ראשון אבל בפרי שני דברי הכל בין דרך מקח בין דרך חילול והא דקתני לקח לקח איידי דתנא רישא לקח תנא נמי סיפא לקח איתיביה רבינא לרב אשי מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח בו חלוק כיצד יעשה ילך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע פירות ונותן לו וחוזר ואומר לו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה והוא אומר לו הא לך סלע זו במתנה והלה לוקח בהן מה שירצה והא הכא דפרי שני הוא וקתני דרך מקח אין דרך חילול לא אלא א"ר אשי [א]מחלוקת בפרי שני אבל בפרי ראשון ד"ה דרך מקח אין דרך חילול לא והא דקתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מאי שביעית דמי שביעית דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש והא כתיב [1]וצרת הכסף בידך אלא דמי מעשר הכא נמי דמי שביעית: **מתני'** (ח) [2]בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד [3]משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש [4]ושיהא יום הנף כולו אסור: **גמ'** (ט) מנא לן דעבדינן זכר למקדש א"ר יוחנן דאמר קרא [2]כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף: מ"ט [3]מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש האיר מזרח התיר השתא דאיכא בית המקדש עומר מתיר דאיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי התיר האיר מזרח אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי דהא תנן (ז) [5]הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא צריכא דאיבני בליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה (ח) (אמר) רב נחמן בר יצחק אמר רבן יוחנן בן זכאי בשיטת ר' יהודה אמר' דאמר [1]מן התורה הוא אסור דכתיב

עד

דאפילו למ"ד פרק זה בורר (מגהדרין דף כה. ופס) אימתי דרבי יהודה לפרש ובמה לחלוק היינו דזימנין דבמה לחלוק ומ"מ דזימנין נמי היינו לפרש והא דאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף נז: ופס) גבי מעות מעשר שני מעות של בצל והם בבצל למאי חזו ומשני דזבין ביה בהמה ומסיק לה התם היינו כרבי מאיר דשרי אפילו לכתחילה אי נמי אפילו כרבנן והתם דלא אפשר בענין אחר [8] ולפי מה שפי' דר' מאיר שרי אפי' לכתחילה לא יתכן מה שפירש בקונטרס פרק הזהב (ב"מ דף נה:) דגבי דמאי מחללין אותו כסף על נחשת נחשת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דדוקא כך צריך לעשות [2] ולא מעלה לירושלים [3] והכא אשכחן דשרי ר"מ דמאי לחלל על הפירות לכתחילה ובלבד שיעלו ויאכלו במקום דהכי עדיף משיחזור ויפדה את הפירות:

פירות הללו נתונים לך במתנה.

בהליה קתני בירושלמי דשביעית בסוף פרק שמיני והחנווני אומר לו הרי סלע נתון לך במתנה ובענין אחר לא סגי [7] ולייק דדרך חילול אינו מדלא חילל החנווני לכתחילה סלע של בעל הבית על פירותיו אלא כדרך מקח וממכר:

וישיהא יום הנף כולו אסור.

הרבה תקנות תיקן רבן יוחנן בן זכאי אלא הנך תרתי תיקן יחד להכי תני הכא יום הנף אגב גרדא ותימה דבמנחות פרק רבי ישמעאל (דף סח.) לא תני הנך דלולב אגב ההוא דיום הנף ובפרק בתרא דר"ה (דף ל.) תניא הנך תרתי ועוד תקנות טובא דתקון: **דאשתקד לא הוה בית המקדש האיר המזרח הוה מתיר.** ואפילו לרבי יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית בפ"ק דמגילה [6] (דף י.) הני מילי כשיש מזבח בנוי אבל אלא מזבח לא דלמוכח בזבחים פרק קדשי קדשים (דף פ. ופס) דמזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים [1] ואין אוכלים בגינו שירי מנחה ולא קדשי קדשים ואפילו קדשים קלים:

אי נמי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר. שלא יוכלו להתעסק בעומר בתחילת לילה ולא יספיקו להקריב קודם חצות למחר וי"מ דמיירי בערב י"ט סמוך לשקיעת החמה ולא יכול לבקר בי"ט מהיכן יקלו את העומר והיכן מגלות וקופות ושלש עשרה נפה וכלי שרת דבריס הלריכין לעומר כדתנן במנחות פ' ר' ישמעאל (דף סו.) דאי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר קאמר שהוא י"ט הא אין בנין בית המקדש דוחה י"ט כדאיתא פרק שני דשבועות (דף טו:) ולאו פירכא היא דתיקשי לן הא דקאמרינן לא צריכא דאיבני בליליא הא נמי אמרינן התם דאין בנין בהמ"ק בלילה שנאמר ביום הקיים את המשכן ביום מקימין אותו ובלילה אין מקימין אותו אלא על כרחיך צריך לחלק כמו שפירש בקונטרס דהכי מילי בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבא מן השמים שנא' מקדש ה' כוננו ידיך: ולקמתם

הרי האיר האיר המזרח. ושפיר קאמרינן דהואיל דהאיר המזרח ואין מקדש בנוי אשתרי ליה בחדש: **אלא דאיבני בחמיסר.** אי נמי דומיא דרבי יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ' מהרה יבנה בית המקדש.** ויחזור דבר לאיסורו דהשתא קרינא ביה עד הביאכם ואי הוו נהיגי בחורבנו לאכול בהאיר מזרח כדין תורה אתיא למיכל נמי בבניינו ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כו': **דאיבני אימת.** הך משמע דחייסינן למהרה יבנה אימת תגמור המלאכה דאיכא למיחש לאיסור חדש כל היום דאנטריך לרבן יוחנן בן זכאי למיסר בשתא כל היום משום סירכא דההוא יומא: **אי נימא דאיבני בשיסר.** אלא נבנה עד יום ט"ז עלמא: **מחצות היום ולהלן נשתרי.** השתא דאי נמי אכלי בהוא יומא מחצות היום ולהלן כסירכא דמעיקרא נכלי ונליכא איסורא דודאי קרב העומר: **דתנן.** במסכת מנחות (שם): **הרחוקים.** מירושלים לא היו רואין ולא היו שומעין שעת הקרבת העומר: **מותרין.** בחדש: **מחצות היום ולהלן.** לפי שיודעים שאין ב"ד מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות: **לא צריכא דאיבני בליליא.** כלומר לשמא יבנה בליליא חייש ולא יהו פנויים לקלור העומר עד סמוך ליום ויש טורח הרבה בעומר שהיו מייבשין אותו [6] בתבוש של קלמים וזוברין אותו שיזובו מימיו וטוחנין אותו ברחים של גרוסות ומניפין אותו בי"ג נפה בגסה בדקה כדאמרינן התם וזה שלא יוכלו להתעסק בו מתחילת לילה לא יספיקו להקריבו למחר קודם חצות: **אי נמי.** דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה והיא היא. ואי קשיא דבלילה אינו נבנה דקי"ל בשבועות (דף טו:) דאין בנין בית המקדש בלילה דכתיב וביום הקים ולא בחמיסר שהוא י"ט דקי"ל בשבועות (שם) דאין בנין ב"ה דוחה י"ט ה"מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאינו מצוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא ומשמים שנא' (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך: **בשיטת ר' יהודה.** אותה שיטה שהיה ר' יהודה שהיה מתלמידי תלמידיו דורש אחריו דרש גם הוא בימיו:

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
2. כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם יְיָ כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ צִיּוֹן הִיא דֹרֵשׁ אֵין לָהּ: ירמיהו ל יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויקח לו וכו' בתוך הזמן וחז כל"ל ומי' ולא לאמוכה בתמוכה:

מוספ רש"י

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, ובמדינה יום אחד. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון (ר"ה ל.). **ושיהא יום הנף כולו אסור.** יום הנפת עומר כולו אסור לאכול מן החדש, ומדאורייתא משאיר מזרח מותר, דכתיב בת"כ (שם). כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה, וכתוב אחר אומר עד הביאכם וגו' הא כילד בזמן הבית עומר מתיר ובזמן שאין עומר עצם היום מתיר (ר"ה ל.). מ"ט. גזר עליה (שם). דאיבני אימת. שיהא לנו לחוש עכשיו לכך (שם). הרי התיר האיר מזרח. דהא לא היה מוצה (שם). אלא דאיבני בחמיסר. שהיה שהות לקלור במעלתי יו"ט ולהביאו למחר כמצותו (שם). **מחצות היום ולהלן תשתרי.** השתא ולא לגזור עליה רבן יוחנן אלא עד חצות היום ולא נמי מהרה יבנה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח ולא נמי אי נמי סמוך לשקיעת החמה. לא צריכא דאיבני בליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה. ר' יוחנן מושם דאמר יבנה סמוך לשקיעת החמה לו בגיל שהה עשר בחצי הלילה לו סמוך לנקרו אלא יהא שהות לקלילתו והכנתו בתבוש של קלמים ובמיומנו והרקדתו והקרבתו עד חצות, ולא הוו רגילי למיכל חדש מחצות היום בזמן הזה, אחי למיכל נמי הכוח יומא הכי ועבדי איסורא. ואם תאמר היכי משכחת לה דאיבני בחמיסר ביו"ט ודאיבני בליליא דאיכא קיימא לן במסכת שבועות (טו:) דאין בנין בהמ"ק לא ביו"ט ולא בלילה, הכי מילי בנין בידי אדם, אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא (ר"ה שם). **בשיטת ר' יהודה אמרה.** דאמר מן התורה אסור כל היום בזמן הזה, דקסבר עד ועד בכלל (שם ל.).

מוספ תוספות

א. שהפירות הם כבדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות בהמה. תוס' ב"מ מד: ד"ה

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה ח:
קה ב מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג סמג עשין מד [טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף ג]:
קו ג מיי' שם הל' טו [טוש"ע שם שם]:
קז ד מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סי' תפט סעיף י טוש"ע י"ד סי' לג סעיף ג:
קח ה ו מיי' שם הל' ג:

רבינו חננאל

ואסיקנא דמחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר בדמי פירות שביעית, שהן פרי שני. ושמעינן לה מהא דתניא מי שיש לו סלע של שביעית, פי' סלע שלקחה בדמי פירות שביעית, וביקש ליקח בה חלוק, כיצד עושה הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בסלע זו פירות ונותן לו, וחוזר ואומר לו, הרי פירות הללו שקניתי ממך נתונין לך במתנה, וחנוני אומר הרי סלע זו נתונה לך במתנה, והלה אומר הרי פירות הללו מחוללין על פירות שיש לי בביתי, ולוקח בסלע זו מה שירצה. הנה הסלע של שביעית כמו פרי שני, וקתני דרך מקח אין דרך חילול אלא, כמאן כר' אלעזר. אלא אם תאמר מחלוקת בפרי ראשון, אבל בפרי שני דברי הכל אפי' (ד)[ב]דרך חלול, הוא לא כר' יוחנן ולא כר' אלעזר, אלא ש"מ מחלוקת בפרי שני. ראי קשיא לך הא דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין, מאי שביעית דמי שביעית הן. מדקתני מעשר שני בהדיה, וכי מעשר שני מתחלל בבהמה, והלא אינו מתחלל אלא בכסף שיש עליו צורה, אלא בדמי מעשר, שביעית נמי בדמי שביעית.

פיסקא משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל כל שבעה במדינה זכר למקדש. שנאמר דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה. ושיהא יום הנף כולו אסור לאכול החדש. כבר פירשנה במסכת ראש השנה.

מוספ תוס' (המשך)

וטבעת. שאין יכול להעלות המעות בירושלים [הלכך] שרי למזבן בהו בהמה לכולי עלמא. תוס' ב"ק ז: ד"ה חזיק. ב. דבעינן וצרת הכסף בידך. תוס' ב"מ נה: ד"ה ויחזור. ג. כיון שאינן פירות מעשר ממש אלא פירות שבאו מחילול מעשר. ריטב"א שם. ד. שאחר שיתקיים המקח לגמרי בלא שום תנאי ושיור עושין כן כדי שלא יהו נחלפין ותחזל קדושת הפירות על הסלע בבתחלה. ריטב"א. ה. דקדושת בית קדישה לשעתה ולעתיד. תוס' זמים סב. ד"ה ואחד. ו. כדילפינן בשחיטת קדשים בפרק קדשי קדשים (זבחים נט) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו' וכי עליו אתה זובח אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר והאי עליו בשבילו הוא כלומר כשהוא בחזקתו. רש"י מולין ח:

ולקחתם שתהא לקיחה לכל א' וא'. מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד וגבי סוכה לא לריך קרא דהא כתיב כל האזרח: **אלא** א"ב נתן לו במתנה. ובאתרוג הסותפין נמי לא נפיק[א] כדמוכח בשילהי יש נוחלין (ב"ב דף קלז: וש"ס) גבי אחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ולא חשיב שלו כיון דאין מיוחד שלו אלא כשאול הוי ואינו יולא בו ומה שנהגו הקהל לקנות אתרוג בשותפות מלמדין אותן שיהו כולם נותן כל אחד ואחד חלקו לאחיהו על מנת לאחזיר ויש לסמוך דכיון דקנאוהו על מנת לאחת בו ואע"ג שלא פירשו שתמת דמלתא כאילו פרשו דמי כיון דבעניין אחר אין יכולין לאחת בו:

הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי. בשוש מקוש אין מלדקק הש"ס בלשונו להקדיש תנאי למעשה ותנאי כפול והן קודם לאחת אע"ג דבהכי מיירי אלא שמקלר לשונו לפי שלא על חידוש זה בא להשמיענו ולא דמי לתנאי ומעשה בדבר אחד דהיינו בשאינם סותרים זה את זה כי הא דעל מנת שתחזיר לי את הגייר[ב] בפרק מי שאחזו (גיטין דף עט. וש"ס) [ג]וא"ת כיון דאמר ע"מ שתחזירו לי א"כ אם הקדישו אינו מקודש כדמוכח בסוף יש נוחלין (ב"ב דף קלז:) גבי שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי דכיון דקאמר לי מידי דחזי לי קאמר[ד] וא"כ היאך יצא והא אין תנן בנדרים פרק השותפין (דף מח.) גבי מתנה בבית חורון דכל מתנה שאינה[ה] שאם הקדישה לא תהא מקודשת לא שמיה מתנה וי"ל דה"ל הוי בידו להקדיש להיות קדוש כל זמן שהוא בידו עד שיחזיר ועוד דהתם נמי לא בהקדש תלוי טעם המתנה[ו] כדמוכח בנדרים ירושלמי דאמר עלה רבי ירמיה רבי יהודה בעי מעתה מתנה אין אדם נותן מתנה לאחיו ע"מ שלא יקדשנה לשמים ומשני מתני' כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בערמה שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה כלומר שלא נתנה לו שיהנה המקבל שום הנאה שבעולם אלא שיהא מותר לאביו של נותן זה ודאי הערמה בעלמא ולא שמיה מתנה שהרי לא זכה בה לענין עצמו לשום דבר וא"כ מה הקנה לו אבל הכא דמזכה ליה שיהנה בו שמיה מתנה[ז] ולא הזכיר שם הקדש אלא משום שעל הקדש היה מעשה ולשון כל מתנה שאינה וכו' מוכיח כן דמשמע שאינה מתנה לשום דבר גם שעודנו היתה מוכחת עליו שלא היה דעתו ליתן כלל לענין שום דבר רק שיבא אביו ויאכל כמו שמפרש שם בגמרא או משום דיתור אסור במודר הנאה[ח] אבל בעלמא מתנה היא אע"פ שאין יכול להקדישה כדתנן פרק בתרא דנדרים (דף פח.) שנותן לבתו מה שנושאת ונותנת לפיה[ט] וכפ"ק דקדושין (דף כג: וש"ס) שנותן לעבד ע"מ שיצא בו לחירות[י]: **ואם** לאו לא יצא. ומה שלא החזירו רבי יהושע לרבן גמליאל אלא נתנו לרבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא דעתו של רבן גמליאל היה שיצאו כולם ואמ"כ יחזירוהו: **ואמר** שמואל סבין וקערה וכבר ומעות הרי אלו כיוצא בהן. לתמיה ליה לשמואל למימר לא תימא דווקא תפילין וס"ת דאיכא בזיון כתבי הקודש בנפילתו טריד בהו ואין דעתו מתישבת בתפלתו[כ]: אמר

[א] עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום וקסבר [ב]עד ועד בכלל ומי סבר ליה כוותיה והא מפליג פליג עליה [ג](דתניא) [ד]משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור אמר לו רבי יהודה והלא מן התורה הוא אסור דכתיב עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום רבי יהודה הוא דקא טעי הוא סבר מדרבנן קאמר ולא היא מדאורייתא קאמר והא התקין קאמר מאי התקין דרש והתקין: **מתני'** י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לבית [ה]הכנסת למחרת משכימין ובאין כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו מפני שאמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו ושאר ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו רבי יוסי אומר [ו]אין טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות: **גמ'** מנה"מ דת"ר [ז]2 ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד [ח]לכם [ט]משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו חכמים [י]אין אדם יוצא ידי חובתו בי"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו אלא אם כן נתנו לו במתנה ומעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז נטלו רבן גמליאל ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה נטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו במתנה לרבי עקיבא נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לרבן גמליאל למה לי למימר החזירו מלתא אגב אורחיה קא משמע לן [יא]מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה כי הא [יב]דאמר רבא [יג]הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא למה לי למימר שלקחו באלף זוז להודיעך [יד]כמה מצות חביבות עליהן א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא צלויי קא מצלי ביה מיתיבי [טו]לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בחיקו ויתפלל [טז]ולא ישתין בהן מים [יז]ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי ואמר שמואל [יח]סבין וקערה כבר ומעות הרי אלו כיוצא בהן התם לאו מצוה נינהו וטריד בהו הכא מצוה נינהו ולא טריד בהו תניא [יט]רבי אלעזר בר צדוק אומר [כ]כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת לולבו בידו קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצות: רבי יוסי אומר י"ט: אמר אביי לא

[א] עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום. [ב] עד ועד בכלל. ומי סבר ליה כוותיה. [ג] דתניא. [ד] משחרב בית המקדש. [ה] הכנסת. [ו] אין טוב הראשון. [ז] ולקחתם. [ח] לכם. [ט] משלכם. [י] אין אדם יוצא ידי חובתו. [יא] מתנה על מנת. [יב] דאמר רבא. [יג] הא לך. [יד] כמה מצות. [טו] לא יאחז. [יז] ולא ישתין. [יח] סבין. [יט] רבי אלעזר בן צדוק. [כ] כך היה מנהגן.

[ג] שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה אבל הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דס"ל על מנת כאומר מעכשיו והמתנה חלה מיד ויצא בו מיד כשיבא לידו. תוס' ניעון עם: ד"ה דתמנא. דסמכינן אמסקנא דהתם שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכשהחזירו אגלאי מילתא למפרע שזכה בו בשעת נטילה. ריטב"ש. [ד] שיהא חזרתו לעצמו אבל כיון שהקדישו אין זו כי אם הזרה להקדש. רשב"ם ב"ב קלז: ומפני זה כתב רש"י ד"ל בבבא בתרא גרסינן לי, והראב"ד כתב דשפיר גרסינן לי והכא הרי הוא יכול להקדיש טובת הנאה שיש לו באתרוג זה ונותן לו דמי הנאה להקדש, ולא נהירא כדכתיבנא התם. ריטב"ש. [ה] דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי' כל מתנה שאינה כו' כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום. תוס' נ"ב קלד. ד"ה כל. [ו] אע"פ שאינו יכול לעשות בה כל חפציו. תוס' ריטב"ש. [ז] כי היכי דמחמיר ר' אליעזר בנדרים טפי מבדיני ממונות דאילו בדיני ממונות דריסת הרגל שריא ולית בה משום גזל ואילו מודר הנאה מחבירו אסור לינסב בחצרו ה"נ נהי דקני ע"מ להקנות לענין דינא קני משום חומרא דנדרים אמרינן דלא קני. ר"ן נדרים מח: ד"ה ומימנן. [ח] דלא הוי המתנה שלה לכל דבר. תוס' נדרים פח. ד"ה לא. [ט] ואף על גב דלא הוו דבר שבקדושה שיקפיד כל כך בנפילתן מידו חיישינן דלמא טריד בהו וכל שכן סברים וכיוצא בהם חוץ מסידור תפלות דבהא ודאי ליכא למיחש. ריטב"ש.

[א] [בכרכות כו: וש"נ], [ב] [ש"ל דתמנן], [ג] כ"ה ב. מנחות פח., [ד] [לקמן מנ. מד.], [ה] פסחים עב:, [ו] [לקמן מנ.], [ז] [לעיל מז: וש"נ], [ח] [תוספ' ספ"ב], [ט] [נ"ב קלז: קדושין ו:], [י] בכרכות כג:, [כ] [שם: לעיל כו.], [ל] [תוספ' פ"ב הי"ב], [מ] שם הקדישה מוקדשת כ"ה ג' מהר"ם, [נ] [וע"ע תוס' קדושין ו: ד"ה לא ולף מנו: ד"ה דבריס ותוס' ב"ב קלז: ד"ה לא ותוס' ניעון עה. ד"ה לפיוני וד"ה אלא אמר ותוס' שם עה: ד"ה דתמנן],

תורה אור השלם

1. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

ויקרא כג מ

גליון הש"ס

גמ' בכמה מצות חביבות. עיין בב"ק דף ט ע"ב תוס' ד"ה מילתא:

מוסף רש"י

אמר ר' יהודה. גרסינן הא גרסינן אמר לו ר' יהודה, שהרי לא לקחו ממיני, אבל תמה בדורו על תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואמר מה תידוש תדש ר' יוחנן בן זכאי והלא מן התורה אסור (ר"ה ל:) ולוי אמר ר' יהודה לתנא דתמנא' (מנחות פח.). מדרבנן קאמר. כלומר הוא בא לגזור עליו משום הסוא טעם לגעול דשמא יבנה (ר"ה ל:). דרש והתקין. דרש לסם המקרא והתקין שינהגו איסור, לפי שעד עכשיו היה היתר בדבר משקרב העומר שהעומר תמיד (שם). החזירו יצא. אינגלא מילתא למפרע דהוא מתנה מעיקרא, שהרי קייס עתה תנא, שמתנה היתה תלויה בתנאי ומתקיים (רשב"ם ב"ב קלז:). לא החזירו. אלא מכרו או אכלו, לא יצא. דאינגלא מילתא דלא הוא מתנה (שם) דהוה ליה גזל למפרע (קדושין ו:). לא יאחז אדם וכו' ויתפלל. שלון דעתו מוטבת עליו בתפלה שהרי לבו תמיד עליהן שלא יפלו מידו (ברכות כג:). ולא ישן בהן. שמא יפיח (שם. וגי' הגר"א: שמא יפיל). סבין כו' הרי אלו כיוצא בהן. לענין תפלה שדוחפ עליהן שלא תפול הסבין ומתוקנו, והקערה משפך והמעות יפלבו והכבר יטוף (שם).

מוסף תוספות

א. דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו. רשב"ם ב"ב קלז: ב. דהתם ס"ד דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשו דמי ונמצא שאינה מגורשת עד שמחזרת הגייר. תוס' קדושין ו: ד"ה לא. ג. דלא הוי מתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום. תוס' נ"ב קלד. ד. אע"פ שאינו יכול לעשות בה כל חפציו. תוס' ריטב"ש. ז. כי היכי דמחמיר ר' אליעזר בנדרים טפי מבדיני ממונות דריסת הרגל שריא ולית בה משום גזל ואילו מודר הנאה מחבירו אסור לינסב בחצרו ה"נ נהי דקני ע"מ להקנות לענין דינא קני משום חומרא דנדרים אמרינן דלא קני. ר"ן נדרים פח. ד"ה לא. ט. ואף על גב דלא הוו דבר שבקדושה שיקפיד כל כך בנפילתן מידו חיישינן דלמא טריד בהו וכל שכן סברים וכיוצא בהם חוץ מסידור תפלות דבהא ודאי ליכא למיחש. ריטב"ש.

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה י:
קי ב מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה י סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרמח סעיף ג [וסי' תרמט סעי' ב]:
קיא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קיב ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א:
קיג ו מיי' פ"ל מהל' תפלין הלכה ח סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג סעיף ג:
קיד ז מיי' שם הל' טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' מד:
קטו ח מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף ג:
קטז ט מיי' שם וסי"ז מהל' לולב הל' כד סמג שם ועשין מד טוש"ע שם וסי' תרנב סעיף ג בהגה"ה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד עד עלם עד עיצומו של יום:

רבינו חננאל

חלוקת ר' יהודה על רבן יוחנן בן זכאי במסכת מנחות. ואסיקנא לרבן יוחנן בן זכאי אסור לאכול החדש בששה עשר בניסן היום כולו. והאידנא לא אכלינן אלא באורתא דשיבסר נגהי המניסר. ומאי התקין דקתני במתני', דרש המקרא והתקין. **מתני' ביום טוב הראשון** כו'. זו ששנינו שאין אדם יוצא ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו אמרי' מנא לן, דת"ר ולקחתם לכם, משלכם, להוציא את הגזול והשאול. אלא אם כן נתנו לו במתנה כאשר נתן רבן גמליאל לר' יהושע כו'. ואסיק' כי הא דאמר רבא הילך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו לי, החזירו יצא, לא החזירו לא יצא. ירושלמי רב יעקב בר נחמן הוה יהיב אתרוגא לבריה, ן]הוה אמר ליה לכשתזכה בו ובמצותו תחזירהו לי. וכן הלכה. אמר מר בר אמי[ן]מר] אבא הוה מצלי ולולבו בידו. ומותבינן עלה מיהא לא יאחוז אדם תפלין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל כו', ואמר שמואל סבין וקערה כבר ותינוק כיוצא בהן, כלומר אסור לו להתפלל ואלו בידו. ושנינן, הללו לאו מצוה, אבל לולב כיון דמצוה הוא לא טרי[ד] ביה ושרי. **תניא** אמר ר' אלעזר בר' צדוק כך היה מנהג בני ירושלים, נכנס בכנסת ולולבו בידו, קורא שמע ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה או נושא את כפיו, מניחו על הקרקע. **פיסקא** ר' יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, שכח והוציא הלולב ברשות הרבים פטור, מפני שהוציא ברשות. אמר ר' אמי

לא שנו. דפטור אלא אלא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו דהשתא טרוד במצוה וטעה בדבר מצוה אבל יצא בו קודם שהוציאו תו לא טעה בדבר מצוה הוא ולא טרוד מהשתא במצוה לעשותה: **ר"ג הא מדאגבהיה נפיק ביה אמר אביי כשהפכו.** הכי קשיא ליה ה"ד לא יצא בו הא לא הוציאו אלא"כ הגביהו ומדאגבהיה נפק ביה ידי חובת לקיחה וקתני פטור אמר אביי כשהפכו כשהגביהו הפך העליון למטה והאגד למעלה ואמרינן לקמן[1] אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן: **דרך צווד.** כגון בסודר שצורך ידיו בסודר כדאמרן לעיל (ד' לז.): **ודרך צווין.** כגון בקערה: **אומר היה רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים.** נראה בעיני דהאי בין אגפיים אינו אלא לשון עופות. עולת העוף שנמצאת בין עופות המלוקים לחטאת המפרכסין אצל המזבח שפעמים שהן נעשין על קרן אחת כדתנן בשחיטת קדשים (זבחים ד' סג.) חטאת העוף היתה נעשית על קרן מערבית דרומית ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה וג' מלמעלה מלמטה חטאת העוף והגשות ושירי הדם ומלמעלה ניסוך המים והיין ועולת העוף כשהיא רבה במזבח שעיקר מקום עולת העוף בקרן דרומית מזרחית וכשהיו הכהנים רבים עומדים ומולקים עולת העוף במזרח באים למערב ונעשית שם בקרן חטאת העוף אלא שהעולה למעלה מחוט הסקרא והחטאת למטה: **וכשבור.** הכהן חטאת העוף היא: **ואלנה.** ומנלא שמעת בקדשי שמים בשוגג: **פטור.** מקרבן מעילה הואיל דעם החטאת נמצאת ואכילתה מצוה דכתיב (שמות כט) ואכלו אותם אשר כפר בהם הוה ליה טועה בדבר מצוה ופטור: **היינו דך.** למה ליה לרב הונא למימר פשיטא דממתני' שמעי' ליה: **מהו דתימא.** במתני' הוא דפטור משום דטעה בדבר מצוה וסוף סוף עשה מצוה שנטל הלולב בהוצאה זו אבל הכא לא עשה מצוה באכילתה אם עולת העוף היא: **קא משמע לן.** רב הונא דשמיע ליה מרבינא דלא שני לרבי יוסי בין טעה בדבר מצוה ועשה מצוה לטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה: הכי גרסינן **רבי יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר להלכתו מן המומין בשבת חייב חטאת.** משום שחיטה בשבת שאינה של מצוה ואינה דוחה אלמא טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב ערוך זה במצוה שהיה רוצה לשחוט תמיד של שבת וכסבור שהוא מבוקר: **להכשירן** לא גרסינן: **מנשכה שאינן מבוקרין.** דאין זה טועה בדבר מצוה שבנשכה זו אינו טרוד שאינן עומדין להקרבה להיות חרד עליהם מתי יקרבו ואף חרדת זמן התמיד לא שייכא הכא שקרוב למזיד הוא ולא דק בנשכות להבחין מאיזו יציא: **מתני' מקבלת אשה מיד בנה ובעלה.** את לולביהן ולא אמרינן קמטלטלא מידי דלא חזי: **מחזירין למים.** שלא יכמוש: **בשבת מחזירין.** שהרי מכאן נטלום היום אבל לא מוסיפין מים כ"ש שאין מחליפין המים לשפוך את אלו ולתת אחרים לונן מהני דטרמא לתקוני מנא: **במועד מחליפין.** בחולו של מועד מצוה להחליף: **גמ' אימא לא.** דלגבה איכא איסור טלטול: **קא משמע לן.** כיון דרשאי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל: **חייב בלולב.** לחנכו מדבריהם: **לשמור ספיקן.** שלא יכנוס בהן לבית הכסא: **היודע לשמור גופו.** מטומאת מגע ומשא והאל: **אוכלין על גופו טהרות.** אם נגע גופו בטהרות אין חוששין להם. אבל לא על ידיו אם נגע בידיו בטהרות חוששין להם שיש יודע לשמור גופו ואין יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים שגזרו עליהם להיות שניות אלא אם כן יודע לשומרם אבל היודע לשמור את ידיו משנטלא אינו נוגע בשום דבר שפק אם בספקה[6] המטמא את הידים ואם לא נזהר ובא ליגע בטהרות נוטל ידיו: **אוכלין על ידיו טהרות.** שנגעו ידיו בהם: **והיודע לישאל.** אם שואלין אותו נגעת בטומאה זו יודע להשיב הן או לאו אז אינו יודע: **ברשות הרבים ספיקו טהור.** אם שאלוהו ואמר איני יודע: הכי גמירי לה הלכתא מסוטה כדאמרינן במסכת סוטה (דף כח.) ומכאן אתה דן לשרץ כו': **היודע לפרוס כפיו.** כשהוא כהן: **אוכלין לו תרומה בבית הגרנות.** ומקמי הכי אין אוכלין לו בגורן אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה דהכי תניא בגמרא דנושאין על האטוסה ביבמות (דף צט:) עשרה אין אוכלין להם תרומה בבית הגרנות אין אוכלין להם שבזיון תרומה הוא שאין כל רואיו יודעים בו שהוא בקי לשומרה אבל לביתו משגרין להם הבקיאים ומכירין בהם ומשיודע לפרוס כפיו ופורס בצבור הכל יודעים שהביא שתי שערות שאין קטן פורס כפיו כדאמרינן במגילה (דף כד.) הלכך אוכלין לו: היודע

לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו רבא אמר אפילו תימא שלא הפכו הב"ע כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא אמר רב הונא אומר היה רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים וכסבור חטאת העוף היא ואכלה פטור מאי קא משמע לן דטעה בדבר מצוה פטור היינו הך מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה ולא עבד מצוה אימא לא קא משמע לן דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה פטור היינו הך מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה ולא עבד מצוה אימא לא קא משמע לן מיתיבי רבי יוסי אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר בהלכתו בשבת חייב חטאת וצריך תמיד אחר אמר ליה בר מינה דההיא דהא אתמר עלה אמר רב שמואל בר חתאי אמר רב המנונא סבא אמר רב יצחק בר אשיאן אמר רב הונא אמר רב כגון שהביאו מלשכה שאינן מבוקרין: **מתני'** המקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת רבי יהודה אומר בשבת מחזירין ביום טוב מוסיפין ובמועד מחליפין קטן היודע לנענע חייב בלולב: **גמ'** פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל קא משמע לן: קטן היודע לנענע: ת"ר קטן היודע לנענע חייב בלולב להתעטף חייב בציצית לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין יודע לדבר אביו לומדו תורה וק"ש תורה מאי היא א"ר המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב ק"ש מאי היא פסוק ראשון לשמור גופו אוכלין על גופו טהרות לשמור את ידיו אוכלין על ידיו טהרות היודע לישאל ברשות היחיד ספיקו טמא ברשות הרבים ספיקו טהור היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות

היודע

אמר אביי כשהפכו. מדלאינטריך לשנויי הכי משמע דקבירא ליה דמצות אינן צריכות כוונה דהא קאי אמוניא לרשות הרבים והתם אין שייך מתכוין לצאת כל כמה דלא בירך ועוד דאיירי בהולך אצל בקי ללמוד ותימה דבסוף רלוהו ב"ד (ר"ה ד' כח.) דאמר רבא מצות אין צריכות כוונה קא מותיב ליה אביי טובא ושמא אביי קיבלה מיניה: **עולת העוף שנמצאת בין אגפים.** למאי דאמרי' בשילהי אלו דברים (פסחים ד' עב.) דלא פטר רבי יוסי בלולב אלא משום דזמנו בהול[1] צריך לומר דהאי נמי זמנו בהול כדי שלא תבא חטאת לידי נותר: **מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה ועבד מצוה אבל הכא טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה אימא לא קא משמע לן.** פלוגתא היא בפסחים פרק אלו דברים (שם) דמחייב התם בנתחלף לו שפוד של זותר בשפוד של אלי ואכלו ואית ספרים דגרסי מהו דתימא הני מילי מצוה דרמי עליה אבל מצוה דלא רמי עליה אימא לא כלומר לולב דלא סגי ליה דלא שקיל דמי אפסר על ידי אחרים אבל חטאת אפסר שיאכלנה אחר:

שאינו מבוקר בהלכתו. ומפי' נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה דבפרק מי שהיה טמא (שם דף לו.) יליף לה מפסח בגזרה שוה: **היודע לישאל ברשות היחיד ספקו טמא.** אבל אינו יודע לישאל אפילו ברשות היחיד ספקו טהור כדדרשינן בסוטה פרק כשם (ד' כח.)[2]: **היודע לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות.** מקמי הכא אין אוכלין לו בגורן אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה והכי תניא בגמרא דנושאין על האטוסה ביבמות (ד' צט: ושם) עשרה אין אוכלין להן תרומה בבית הגרנות וקא חשיב חדא שוטה וקטן וקתני סיפא משגרין להן בבתיהן ובבית הגרנות אין אוכלין לו שבזיון תרומה היא שאין כל רואיו בקיאין בו שיודע לשומרה בטהרה אבל לביתו משגרין לו הבקיאין בו[3] ומי שיודע לפרוס כפיו ופורס בצבור הכל יודעין שהביא שתי שערות שאין קטן פורס את כפיו כדתנן במגילה (דף כד.) כך פי' בקונטו' ולא משמע הכי אלא בקטן ממש אייר דומיא דהיודע לדבר אביו מלמדו תורה והיודע לשמוט[4] וכן כולהו אחריני והא דאמר בנושאין על האטוסה (יבמות דף צט: ושם) אין אוכלין תרומה

---

[1] לשון התוספתא דטהרות פ"ג כך טול וכלל בתקין אותו מטמיני אותו ומוסרין לו מזון לשם תרומה אם היה יודע לשמור את נטיו אוכלין ע"ג גופו לשמור את ידיו אוכלין על גב ידיו טהרות. ע"כ.

[6] לשון התוספתא דטהרות פ"ג קיז א מתי פ"ב מהל' שגגות הלכה י:
קיח ב ג מתי' פ"ז מהלכות נזיר הל' ט ומגג עשין מד:
קיט ד מתי' שם הלכה יא ממג שם טוש"ע ס"מ סי' תרנא ס"ז:
קב ה ו מתי' פ"ז מהל' נזיר הלכה כה ממג עשין עד טוש"ע ס"מ סי' תרנד:
קבא ז מתי' שם הלכה יט ממג שם טוש"ע ס"מ סי' תרמ:
קבב ח מתי' פ"ג מהל' ציצית הלכה ט ממג עשין כו טוש"ע ס"מ סי' ח סעיף ג:
קבג ט מתי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יג ממג עשין כב טוש"ע ס"מ סי' לז סעיף ג:
קבד י כ מתי' פ"ח מהל' ת"ת הלכה ו ממג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ה:
קבה ל מתי' פי"ו מהל' אבות הטומאות הלכה י:
קבו מ מתי' פי"ב מהל' תרומות הל' כב:

רבינו חננאל (המשך)

שאין מבוקרין, לפיכך חייב. **מתני' מקבלת אשה מיד (בתה) [בנה] ומיד בעלה לולב,** ומחזורת למים בשבת. כלומר אפי' אשה שאינה בת נטילת לולב, והיינו[1] אורמר אסורה לטלטלו, קמ"ל אפי' אשה מותרת לטלטלו, וכל שכן איש. **ומחזירתו למים בשבת** ולא גזרינן משום השקו[א]ת זרעים. ירושלמי תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת. רבנן דקיסרי אמרין, ערבה מותר להניף לחולה בשבת. ר' יהודה אומר **בשבת מחזירין ביום [טוב]** מוסיפין במועד מחליפין. יש מי שאומר, מחזירין ומוסיפין ומחליפין הכל במים. ויש מי שאומר, ומחליפין ומוסיפין בהדס הוא. ומסתברא כמאן דאמר במים, דהא מחזירין ומוסיפין ומחליפין קתני, היכא דמחזירין בשבת, תמן קתני דמוסיפין ביום טוב ותמן קתני דמחליפין במועד. ואמאי אין מוסיפין מים בשבת, משום דנראה כמשקה זרעים בשבת. **פיסקא.** כל קטן היודע **לנענע בלולב חייב,** היודע להתעטף בציצית חייב, היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין, היודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו וגו' ופסוק הראשון מקרית שמע, היודע לשמור ידיו אוכלין על גבי ידיו טהרות, היודע לשמור גופו אוכל על גבי גופו טהרות, כיצד בודקין אותו, [1] (ז)מטבילין אותו ומוסרין לו חולין לשם תרומה, ורואין, היודע לשאל, ברשות היחיד ספיקו טמא ברשות הרבים ספיקו טהור. יודע לפרוס את כפיו חולקין לו תרומה בבית הגרנות.